

**ПРЕДЛОГ ПЛАНА УПРАВЉАЊА
СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ
„ЛЕСНИ ПРОФИЛ КОД СТАРОГ СЛАНКАМЕНА“
за период 2023 - 2032. године**

Инђија, април 2023. године

САДРЖАЈ		
	УВОД	1
1.	ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	3
2.	ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	7
3.	ПРЕГЛЕД КОНКРЕТНИХ АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	8
4.	ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	9
5.	АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА	13
6.	ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЂЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	14
7.	ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	14
8.	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА	16
9.	ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА	16
10.	АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	18
11.	СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ	18
12.	ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ	19
13.	АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИНА ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ	20
14.	ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ ЗАШТИЋЕНИМ ПОДРУЧЈЕМ И НАЧИН ЊИХОВОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА	21

УВОД

Скупштина Општине Инђија на седници одржаној дана 21.10.2022. године донела је Одлуку о проглашењу Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ као заштићено подручје од локалног значаја - III категорије („Службени лист општине Инђија“, бр. 13/2022, у даљем тексту: Одлука). Чланом 7. Одлуке за управљача заштићеног подручја Споменик природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ одређена је Туристичка организација општине Инђија, са седиштем у Инђији, ул. Цара Душана бр. 1 (у даљем тексту: Управљач).

Заштићено подручје налази на подручју катастарске општине Стари Сланкамен, на кп. бр. 827/1, 878 (део) и 879/1 (део) и заузима површину од 1,82 ха. Државни пут ПА реда, бр. 126. представља главну саобраћајницу која повезује заштићено подручје са Старим Сланкаменом и општинским центром Инђијом. Саобраћајница најнижег реда је локални пут који повезује Стари Сланкамен са Крчедином и Бешком на западу као и Сурдуком и Белегишом на југоистоку.

На целокупној површини заштићеног подручја прописан је режим заштите III (трећи) степен.

„Лесни профил код Старог Сланкамена“ као објекат неотектонске активности уписан је у Инвентар објеката геонаслеђа Србије, епирогени покрети, предлог бр. 8.

Сагласно члану 10. Одлуке Управљач заштићеног подручја између осталог има обавезу да донесе План управљања.

Чланом 51. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка, 14/2016 и 95/2018 - други закон и 71/2021, у даљем тексту: Закон) дефинисано је да се заштита, управљање, коришћење и унапређење заштићених подручја спроводи на основу акта о проглашењу заштићеног подручја и Плана управљања заштићеним подручјем.

Чланом 52. Закона између осталог дефинисано је да Управљач доноси План управљања за период од десет година. Планом управљања одређује се начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице, уз уважавање потреба локалног становништва. Правна лица, предузетници и физичка лица дужна су да обављају делатности у заштићеном подручју у складу са Планом управљања. Пре истека периода на који се План доноси анализира се његово спровођење и остварени резултати, а ако је то потребно може се вршити његова ревизија.

Садржај Плана управљања дефинисан је у члану 53. Закона док се спровођење Плана управљања одвија у складу са чланом 54. Закона.

На основу члана 10. Одлуке на План управљања сагласност даје надлежни орган тј. Општинска управа Општине Инђија, Одељење надлежно за послове заштите животне средине по претходно прибављеном мишљењу Покрајинског завода за заштиту природе и водних аката за План управљања које издаје Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство. О Предлогу плана управљања Управљач је дужан да обавести јавност и да обезбеди јавни увид у предложени план у трајању од 30 дана. Извештај о остваривању Плана управљања подноси се надлежном органу најкасније 60 дана пре истека периода за који је план донет.

Чланом 11. Одлуке дефинисано је да се План управљања разрађује и спроводи кроз годишње програме управљања заштићеним подручјем, на које сагласност даје надлежни орган. Програмом управљања одређују се мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја, са обимом и динамиком њихове реализације и износом потребних финансијских средстава. Такође, извештај о реализацији програма управљања за претходну годину Управљач подноси надлежном органу најкасније до 15. децембра текуће године, а годишњи програм доставља овом органу до 15. новембра текуће године.

План управљања је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка, 14/2016 и 95/2018 - други закон и 71/2021);
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС“, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 -др. закон);
- Законом о накнадама за коришћење јавних добара („Службени гласник РС“, бр. 95/2018, 49/2019, 86/2019 - усклађени дин. изн., 156/2020 - усклађени дин. изн. и 15/2021 - доп. усклађених дин. изн.);
- Одлуком о проглашењу Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ („Службени лист општине Инђија“, бр. 13/2022);
- Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива“ („Службени гласник РС“, бр. 5/10; 47/11, 32/2016 и 98/2016);
- Просторним планом општине Инђија („Службени лист општине Инђија“, бр. 7/12);
- Измењама и допунама Просторног плана општине Инђија („Службени лист општине Инђија“, бр. 27/18);
- Студијом заштите Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“;
- Правилником о чуварској служби и унутрашњем реду (Решење о давању сагласности на предлог Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби бр. 501-121/2022-IV-02 од 29.11.2022. године издато од стране Одељења за урбанизам, комунално-стамбене послове и заштиту животне средине Општинске управе Општине Инђија);
- Привременим програмом управљања (Решење о давању сагласности на Привремени програм управљања бр. 501-125/2022-IV-02 од 05.12.2022. године издато од стране Одељења за урбанизам, комунално-стамбене послове и заштиту животне средине Општинске управе Општине Инђија);
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Спомеником природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ за период 2023 - 2032. године (Решење Покрајинског завода за заштиту природе 03 бр. 019-859/2 од 07.04.2023. године);
- Мишљењем о уграђености услова заштите природе на План управљања Спомеником природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ (Мишљење Покрајинског завода за заштиту природе 03 бр. _____ од _____ године);
- Водним условима Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство бр. _____ од _____ године.

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Геолошке одлике

Лесно-палеоземљишне секвенце маркантних одсека уз десну обалу панонског дела тока Дунава већ три века уназад привлаче пажњу бројних истраживача. Временом је на овом простору издвојено неколико кључних лесних профила: Basark, Pakš и Dunafeldver у Мађарској, односно Нештин, Капела код Батајнице, Лесни профил код Старог Сланкамена и Лесни профил Чот у непосредној близини Старог Сланкамена у Србији.

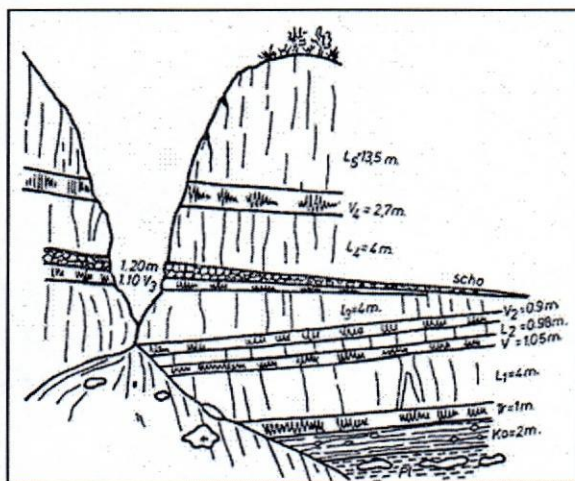
На падинама Фрушке горе формација леса се јавља у виду покривача који се са висине од 400 m спушта у правцу Дунава и Саве, све до њихових алувијалних равни. Покривач није једноставан. Изграђен је од неколико нивоа леса који су подељени тамнијим зонама или тзв. погребеним земљама (фосилна земљишта).

Према опште прихваћеном схватању, лес представља продукте еолске акумулације ситне прашине за време хладне и суве климе. То је стена које је таложена у непосредној близини континенталног ледника или инландајса који је у млађем плеистоцену покривао велики део северне Европе. Предео Фрушке горе у то време представљао је периглацијалну зону у коју су снажни циклони са севера и североистока навејавали огромне количине ситне прашине створене механичким радом ледника. Са друге стране, погребене или фосилне земље представљају палеопедолошке творевине постале за време топлијих климатских интервала у самом леденом добу.

Лес је веома хомогеног састава. То је стена мркожућкасте до светлосмеђе боје, прашинасте грађе, која долази од преовлађивања алевритичне компоненте и веома је богата калцијум-карбонатом.

У областима које леже ближе Фрушкој гори, запажа се тзв. делувијални лес у коме је проценат алевритичне компоненте знатно мањи, који често садржи незаобљене шљунковите комаде, па чак и преталожене мезозојске фораминифере.

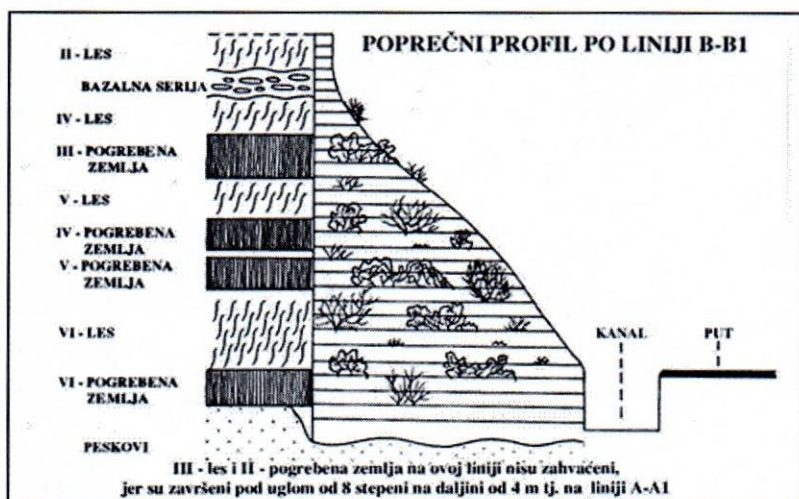
Погребене земље (фосилна земљишта). Супротно лесу, који је хомогене грађе, погребене или фосилне земље одликују се специфичним карактеристикама на основу којих је могуће извести не само локалну, већ и регионалну корелацију и синхронизацију.

Слика 1: Лесни одсек крај пута испред Старог Сланкамена у Срему, са „дискорданцијом“ у лесу (по Горјановић-Крамбергер, Д. 1910). Пл. - плиоценски пескови, ко - глина са конкрецијама, Тг - terra rossa, L₁ до L₃ - старији лесни хоризонти, v₁ до v₃ - старије погребене земље, Scho - шљунак, фаза издизања и ерозије доње лесне серије, L₄ и L₅ - млађи лесни хоризонти, v₄ - погребена земља између L₄ и L₅; цифре иза знака једнакости - дебљина у метрима.

Лесни профил код Старог Сланкамена (Сл. 1.) настао је дејством снажних егзогених фактора, који су, пре свега, изазвали рачвања и цепања квартарних - лесних наслага и кретање терена према југоистоку. Састоји се од пет лесних хоризоната (укупно 30 m). Три доња хоризонта падају ка југу под углом од 8 степени заједно са погребеним земљама док су остала два хоризонта (први и други) хоризонтални. На контакту доњих и горњих хоризоната јавља се падинска дробина и валуци од чврстих терцијалних и мезозојских стена (1,2 m).

Посебно је запажен изразити дискордантни однос старијих лесних и погребених земаља у подлози са млађим партијама леса и погребених земаља у повлати. Старије партије леса су поремећене и леже под углом од 8 степени. Ове поремећене творевине леса раздвојене су од млађих базалном серијом која је такође јасно изражена, а заступљена је валутцима и плочама од серпентинита, глинаца, лапораца и кречњака дебљине 0,65 m. Базална серија према Дунаву, односно према североистоку постепено се смањује и исклињава. Подину најстаријег хоризонта леса чини *terra rossa*, бранд и конкреције CaCO_3 , а на крају плеистоценски пескови (Сл. 2.).

Слика 2: Положај линије Б - Б₁ дат је у прилогу 4 на скици геолошког профила леса код Старог Сланкамена

Главну „дискорданацију“ у лесу на овом месту Горјановић - Крамбергер је објаснио тектонским покретима, једним сланкаменским раседом који се активирао између другог у трећег лесног хоризонта, почетком вирма. Међутим, ова дискорданција може да се објасни и утицајем падинског клизишта. У основи леса у усеку пута јавља се црвена глина (1 m), а испод ње дискордантно лежи кора распадања са конкрецијама формираним изнад песковито глиновитог понта.

Геоморфолошке одлике

Споменик природе налази се на подручју Сремске лесне заравни која обухвата, поред Земуна и лесни предео од Батајнице па на север све до Сланкамена, затим прелази у падински лес Фрушке горе који се пење до 400 m надморске висине. Јужном падином Фрушке горе лес се континуирано протеже од Сланкамена на истоку до Ђакова (Хрватска), на западу.

У Фрушкогорском лесу, нарочито у лесној заравни од 130 - 150 m, често се срећу интеркалације пролувијалног и делувилног шљунка (нпр. у Сланкамену, крај пута). Појава шљунка у бази II леса (почетак вирма) има шири, регионални значај.

Сремска лесна зараван састављена је од субаерског материјала који је таложен на суву подлогу, са неколико смеђих зона (палеоземљишне секвенце) које указују на прекиде у навејавању леса. Пошто у лесу има и крупнозрног кварцног песка, пореклом са Фрушке горе, неки истраживачи сматрају да је материјал транспортован са северозапада (са Фрушке горе) и то у време глацијалних периода, када су потоци, богатији водом, носили у ниже пределе материјал који је одатле преталожен ветровима до земунског лесног платоа.

Линија контакта Сремске лесне заравни са Дунавом дефинисана је више - мање очуваним вертикалним одсечима висине од 30 до 40 m. Та линија је на више места нарушена, како агресивним радом високих вода Дунава и подлокавањем лесних наслага, тако и клижењем и обурвавањем лесних одсека под утицајем гравитације, влажења подлоге и антропогених деловања.

Локалитета са очуваним вертикалним профилима репрезентативног карактера на потезу од Старог Сланкамена до Земуна има више. Сам простор обухваћен заштитом налази се у сурдуку који је накнадно проширен ради уређења асфалтног пута између Новог и Старог Сланкамена. Између више депресија са клизиштима и одронима постоји компактан блок леса на чијем се вертикалном профилу могу пратити подаци о протеклих 600.000 година. Управо у том блоку лесни профил достиже висину од око 20 m, испод коте од 195 m.

Према ерозивним агенсима облици и појаве у рељефу лесног одсека могу се поделити на флувио-денудационе, антропогено-ерозивне облике настале урвањем под утицајем бочне ерозије Дунава и атмосферског рада воде као и денудационе облике.

У флувио-денудационе облике спадају плавине сланкаменских повремених бујица и мале долине повремених токова висећег карактера.

У антропогено-ерозивне облике спадају лесне терасе у подножју лесних одсека и сурдуци као старе јаруге накнадно знатно проширене и прилагођене потребама човека за транспорт.

Урвањем на лесном одсеку настаје геоморфолошки облик - одрон, који може бити призматичног облика (испод вертикалне пукотине) и трапезног облика у лесу веће моћности испресецаног слојевима палеоземљишних секвенци. Кишница понире и процеђује се кроз лесни хоризонт, а у хумусном хоризонту тај је процес успорен већим садржајем глиновитих компоненти, тако да се повлатни слој леса одваљује и обурвава низ одсек градећи трапезне акумулације.

Денудациони облици се стварају на самом платоу, где се механичким и хемијским радом воде формирају мање плитке депресије, утолеглице, а на вертикалном одсеку се јављају бразде и ситне јаруге. Сложени системи бразди подсећају на вертикалне шкрапе у карбонатним стенама.

Сурдуци спадају у посебну групу облика који су створени пролувијалним процесом али измењени антропогеном делатношћу. Да би се лакше и најкраћим путем спустио са вишег лесног терена на нижи, човек је поспешео пролувијални процес прокопавањем и проширењем сурдука. У сваком случају, све то води до њиховог даљег удубљивања, јер преовлађује вертикална компонента ерозије уз процес обурвавања леса на њиховим готово вертикалним странама. Сурдуци се јављају на ивицама лесне заравни или на странама долова. Могу бити дуги 100, па и више стотина метара. Сланкаменски сурдук дугачак је 850 m и настао је дуж истоименог раседа. Овим сурдуком спуштале су се и римске легије према утврђењу *Acumincum* који је подигнут на обронцима лесних и плиоценских наслага.

Педолошке одлике

Један од главних чинилаца стварања земљишта је матични супстрат тј. геолошка подлога. Лес квартарне старости је важна седиментна стена за развој најквалитетнијег земљишта. За формирање земљишта поред геолошке подлоге велики значај има и клима односно климатски елементи: температура ваздуха, падавине и влажност ваздуха.

На територији општине Инђија заступљено је укупно тринаест врста земљишта док на самом заштићеном подручју доминира класа хумусно-акумулативних земљишта.

Флористичке одлике

Флора

Током теренских истраживања флоре СП „Лесни профил код Старог Сланкамена“, на основу прикупљеног материјала забележено је 90 таксона виших биљака на нивоу врсте (84) и подврсте (6) сврстаних у 74 рода, 31 фамилију, 28 редова, 10 подкласа, 2 класе, један раздео и једно царство.

Биљногеографске карактеристике

У фитогеографском погледу заштићено подручје припада панонској провинцији (свезе *Alno-Quercion roboris* Нт. (1937) 1938 и *Quercion pubescentis-petraeae* Вг.-Вл. 1931) у оквиру средњеевропско-балканско-илирског подрегиона средњеевропског региона.

Биљне врсте значајне за очување биодиверзитета

У групи национално и међународно значајних врста забележена су 3 таксона у рангу врсте (2) и подврсте (1). Од тога је једна строго заштићена врста степска вишња (*Prunus fruticosa*), односно 2 врсте са једном подврстом у категорији заштићених са изузетком комерцијалних („Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива“, Службени гласник РС, бр. 5/10; 47/11, 32/2016 и 98/2016).

Табела 1: Биљне врсте значајне за очување биодиверзитета

ТАКСОН	Црвена листа флоре Србије	Строго заштићене	Заштићене (са изузетком комерцијалних врста)	Степен угрожености IUCN	CITES
1 <i>Agropyron cristatum</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>pectinatum</i> (M. Bieb.) Tzvelev/ чешљаста пиревина			☐		
2 <i>Bassia prostrata</i> (L.) A. J. Scott/ пузећа метла			☐		
3 <i>Prunus fruticosa</i> Pallas/ степска вишња	☐	☐		EN	

На „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије и Црне Горе са статусима угрожености према критеријумима IUCN-а из 2001 године“ наведена је једна врста степске вишње (*Prunus fruticosa*) у категорији угрожених (EN) (Таб. 1.).

Све забележене врсте значајне за очување диверзитета васкуларне флоре представљају део типичне флоре панонских лесних степских терена и део су ширег подручја Фрушкогорског лесног платоа. Чешљаста пиревина и пузећа метла су едификатори пионирске заједнице *Agropyro-Kochietum prostratae* Zólyómi 1958 карактеристичне за лесне одсеке и литице Срема и Бачке док је степска вишња (*Prunus fruticosa*) везана за шумостепска и степска подручја панонске и перипанонске Србије, односно за вегетацију термофилних шибљака на кречњачким масивима источне Србије. На заштићеном подручју јавља се само на једном микролокалитету у виду релативно хомогене састојине димензија око 12 x 15 m (Сл. 3).

Слика 3: Степска вишња (*Prunus fruticosa*)
(Р. Перић)

Алохтоне инвазивне врсте и угрожавајући фактори

На заштићеном подручју забележено је 5 инвазивних таксона при чему се у најпроблематичније инвазивне врсте, али и лесних терена Подунавља, убрајају багрем (*Robinia pseudoacacia*) и вучац (*Lycium barbarum*). Багрем углавном уброста блаже нагибе и горње, заравњеније делове профила као и његово подножје дуж главног пута између Старог и Новог Сланкамена. Различите људске активности као што су паљење и неконтролисана и делимична сеча багрема само поспешују његово даље ширење подстичући активирање бројних подземних изданака који образују густе састојине и постепено обрастају изворна степска и шумостепска станишта. Поред овога, багрем као азотофиксатор обогађује тло са азотним једињењима чиме се на преосталим отвореним травним површинама у непосредној околини стварају услови за продор нитрофилне коровске вегетације што значајно доприноси мењању особина земљишта и тиме за дуже време отежава ревитализацију степских и шумостепских станишта, чак и након уклањања багрема. Нарочито је угрожена популација строго заштићене степске вишње (*Prunus fruticosa*) која је једним делом окружена састојиним багрема.

Вучац је врста која масовно обраста лесне падине, литице, одсеке и друга слична станишта Подунавља Срема. Еколошки гледано преферира природна станишта заједнице чешљасте пиревине и пузеће метле (*Agropyro-Kochietum prostratae* Zólyómi 1958) на којима их је већ великим делом потиснуо, посебно дуж десне обале Дунава између Новог Сада и Београда. Најчешће образује густе шибљаке који висе са лесних одсека, често их у потпуности прекривајући, што доприноси уништавању локалне аутохтоне вегетације.

Значајни типови станишта

У групи станишних типова наведених у „Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување“ (Службени гласник РС, бр. 35/10) као приоритетних за заштиту је забележено 6 типова станишта на подручју природног добра, при чему су сва наведена у оквиру приоритетних NATURA 2000 међународно значајних станишних типова, односно у селектованим EMERALD стаништима. У ретка и услед функционалне непостојаности и осетљивости на деградацију на територији Србије фрагилна и репрезентативна станишта (Ret/ Frag (A)/ Rep) спада 5 типова станишта (Табела бр. 2).

Табела 2: Типови станишта приоритетних за заштиту на СП „Лесном профилу код Старог Сланкамена“

	СТАНИШТЕ	код	NATURA	EMERALD	национално
1	Шибљаци степске вишње (<i>Prunus fruticosa</i>)	B2.1D	* 40A0	31.8B	Ret/Frag (A)/Rep
2	Шибљаци трњине (<i>Prunus spinosa</i>)	B2. 1E	* 40A0	31.8B	
3	Панонске лесне степе	C1.21	* 6250	!34.9	Ret/ Frag (A)/ Rep
4	Панонска лесна степа ђиповине (<i>Chrysopogon gryllus</i>)	C1.214	* 6250	!34.9	Ret/ Frag (A)/ Rep
5	Панонска лесна степа белешине (<i>Dichanthium ischaemum</i>)	C1.215	* 6250	!34.9	Ret/ Frag (A)/ Rep
6	Панонска лесна степа пузеће метле (<i>Bassia prostrata</i>)	C1.215	* 625 0	!34.9	Ret/ Frag (A)/ Rep

У најређе станишне типове на подручју природног добра се убрајају **ксерофилни шибљаци степске вишње (*Prunus fruticosa*) (B2.1D)** који су ограничени само на један микролокалитет на јужном делу лесног профила, где се јављају у виду хомогене састојине на површини од нешто мање од 2 а која је угрожена ширењем оближње састојине багрема. Овај станишни тип је типичан за лесне терене источних обронака Фрушке горе али је свуда присутан спорадично у мањим фрагментима у контактної зони између шума и шумостепских подручја са околним обрадивим површинама и то најчешће по лесним падинама и сличним стаништима, где је овај станишни тип, између осталог, преживео и јер је конфигурација терена била неповољна за обраду земљишта. Панонска лесна степа пузеће метле (*Bassia prostrata*) (C1.215) је станишни тип који се јавља на огољеним и голим лесним површинама какве се срећу на лесним литицама и одсецима. У Србији се среће на већим површинама само на Тителском брегу и Сремском лесном платоу. Мале површине овог станишта утврђене на заштићеном подручју су ограничене само на вршне делове лесног одсека. Угрожене су ширењем инвазивног вучца (*Lucium barbarum*) који обраста оваква станишта. Њихов опстанак је условљен постојањем еродираних и голих лесних површина.

У групи антропогених станишта се посебно истичу шумарци багрема (AA.12E).

Вегетацијске одлике

Вегетација

На основу теренских истраживања установљено је да вегетација СП „Лесни профил код Старог Сланкамена“ припада вегетацији панонских шибљака и степској зељастој вегетацији које су у значајној мери измењене и осиромашене услед антропогених утицаја и ширења инвазивних врста (пре свега багрема). Због објективних околности приликом истраживања није у потпуности прикупљено довољно података о неким заједницама, па су оне изостављене из синтаксономског прегледа. Вегетација је на основу досадашњих истраживања представљена са две класе, два реда, 4 свезе и 4 заједнице (асоцијације):

I Класа: QUERCO-FAGETEA Br.-Bl. & Vlieger in Vlieger 1937

Ред: PRUNETALIA SPINOSAE Tx. 1952

Свеза PRUNION SPINOSAE Soó (1930) 1940 em. Tx. 1952

1. Ass. *Prunetum spinosae* Soó 1947

Свеза PRUNION FRUTICOSAE Tx. 1952

2. Ass. *Prunetum fruticosae* (Oberd. 1957) Kornaš 1974?

II Класа: FESTUCO-BROMETEA Br.-Bl. & Tx. 1943

Ред: FESTUCETALIA VALESIIACAE Br.-Bl. & Tx. 1943 ex Br.-Bl. 1949

Свеза FESTUCION VALLESIIACAE Klika 1931?

3. Ass. *Potentillo arenariae-Stipetum capillatae* (Hueck 1931) Krausch 1931?

Свеза ARTEMISIO-KOCHION Soó 1959

4. Ass. *Agropyro-Kochietum prostratae* Zólyómi 1958

Вегетација панонских шибљака трњине (свеза *Prunion spinosae*)

Панонски шибљаци представљају густо збијене формације у чији састав у Војводини улазе листопадне врсте жбуња, углавном трњина (*Prunus spinosa*), дивља ружа (*Rosa canina* agg.), глог (*Crataegus monogyna*) и свиб (*Cornus sanguinea*). Развијају се у виду фрагмената и састојина по ободима шума или по највишим положајима пашњака, високих речних обала, поред путева, канала, претежно по лесним теренима Војводине на земљишту типа чернозем. Ово је фитоценолошки недовољно истражен тип вегетације. На подручју Фрушкогорског лесног платоа овај тип вегетације је релативно чест а поред тога је и секундарно антропогено проширен на рачун искрчених шума, односно представља деградациони стадијум у уништавању шума у шумостепској зони. На заштићеном подручју ова свеза је заступљена у виду мањих чистих састојина трњине (означених као заједница *Prunetum spinosae*) које показују знакове деградације због близине насеља.

Вегетација панонских шибљака степске вишње (*Prunion fruticosae*)

Шибљаци степске вишње се примарно развијају на ксеротермним стаништима дуж обода термофилних храстових шума (нарочито храстових шума са црним јасеном) а током последњих деценија се њихов ареал на подручју Фрушке горе и околине проширио и секундарно, након крчења шума. Овај тип вегетације је фитоценолошки недовољно истражен у нашој земљи (Lakušić i sag., 2005) а на подручју природног добра се среће као готово хомогена заједница *Prunetum fruticosae* која је заступљена на врху лесног профила на површини од око 12 x 15 m (Сл. 4).

Слика 4: Заједница степске вишње (*Prunetum fruticosae*) на заштићеном подручју (Р. Перих)

Степска вегетација

Степска вегетација је представљена збијеним, вишегодишњим ксерофилним травним формацијама развијеним на чернозему, односно на лесу као основној геолошкој подлози. На подручју природног добра овакве формације су услед изражених антропогених утицаја и деградационих процеса фитоценолошки недовољно структуриране да би се могле издвојити одређене биљне заједнице. По падинама почетног дела профила (идући из правца Новог Сланкамена) се запажају велике фације ковиља (*Stipa capillata*) и белешине (*Dichanthium ischaetum*). Прва варијанта, провизорно означена као „*Stipetum capillatae*“ [*Potentillo arenariae-Stipetum capillatae*?] је присутна у виду појасева у вршним деловима јужног краја лесног профила. Обе фације указују на интензиван и дуготрајан притисак човека на оваквим стаништима, нпр. на утицај неконтролисаног паљења травних станишта. Као трећа уочљива фација се срећу мање групе ђиповине (*Chrysopogon gryllus*) која је у виду деградираних фрагмената мозаично присутна по вршном, ободном делу профила.

Заједница чешљасте пиревине и пузеће метле (*Agropyro-Kochietum prostratae*) је карактеристична за голе лесне одсеке, литице, сурдуке, осуљине и друга слична станишта. Прилагођена је најекстремнијим, полупустињским животним условима као што су велика температурна колебања, изразита сушност подлоге изазвана јаком инсолацијом и ударима ветра, готово одсуство развијеног педолошког покривача. Затвореног је склопа а на подручју природног добра је спорадично присутна у виду разбацаних бусенчића развијених по најстрмијим, горњим деловима лесног одсека.

СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ

У непосредној околини заштићеног подручја налазе се насеља Стари и Нови Сланкамен која припадају општини Инђија, као и неколико локалитета и објеката који имају велики културно-историјски значај.

Стари Сланкамен је насеље са дугом традицијом чији се развој може пратити још од келтског периода. Почетком I века нове ере Скордисци почињу да граде прва утврђена насеља тзв. опиде, а један од значајнијих опидиума је био локалитет Градина. Нема поузданих података о пореклу назива Сланкамен. По Антонију Вранчићу, угарском бискупу и посланику краља Фердинанда I, Сланкамен је добио назив по Сланом камену којег помиње у свом дневнику на путу за Цариград 1576. године. Иларион Руварац у својој књизи „Стари Сланкамен“ наводи мишљење угарског историчара Штефана Катона из XVIII века да је насеље добило назив по Слану кнезу бугарском или тителском. Насеље се под овим именом први пут спомиње 1072. године а затим и 1189. године за време III крсташког похода немачког цара Фридриха I.

Током II и III века, на узвишењу Градина постојало је римско утврђење *Asumincum* које је у подграђу имало и насеље у коме су живели цивили. Важност утврђења је била искључиво стратешка тако да је цивилно насеље постојало само док је тврђава имала војни значај. У XIII веку Сланкамен је представљао занатлијско и трговачко насеље а у првој половини XIX века постојао је речни прелаз према Банату. За време Турака почело је коришћење извора минералне воде Сланача о чему сведоче остаци турског купатила - хамама. Земаљска влада је 1900. године прогласила воду лековитом и дозволила градњу бање. Данас извор лековите минералне воде Сланача је каптиран а воду користи Специјална болница „Др Боривоје Гњатић“ за потребе лечења.

Нови Сланкамен је младо насеље које је основано 1783. године, у периоду владавине цара Јосифа II када је пуковник Риед на ово подручје доселио породице из Лике и Далмације. Изградњом кућа за ове породице почиње развој насеља. Неколико година после досељавају се Чеси, Словаци и Немци што доводи до знатног ширења насеља. Насеље је изграђено на контакту падине Фрушке горе и Сремске лесне заравни. Нови Сланкамен је типично збијено насеље панонског типа. Првобитна основа села је била четвртаста где се улице секу под правим углом али ширењем насеља дуж пута према Инђији и Старом Сланкамену основа насеља је добија карактер издуженог типа.

Културно-историјско наслеђе

Градина

На локалитету Градина пронађени су значајни археолошки остаци који сведоче о постојању овог археолошког локалитета од праисторијске епохе до касног средњег века. Најстарије до сада идентификовано насеље на положају Градина припада позном бронзаном добу. Ово насеље може се приписати предкелтском становништву. Најраније римско утврђење *Asumincum* настало је на месту некадашњег келтског опидума а постанак се везује за почетак изградње лимеса. Истовремено са развојем утврђења *Asumincum* у подножју се развија цивилни део насеља о чему сведоче остаци грађевина и покретни археолошки налази на ширем подручју села.

Сланкаменачка тврђава

На десној обали Дунава код Старог Сланкамена, на истакнутом узвишењу доминирају остаци средњовековног града (Сл. 5). Систематским истраживањима од 1955. до 1958. утврђено је да су средњовековни бедеми подигнути над римским зидовима и да прате основу античког каструма. Откривени су слојеви раноримског насеља и остаци утврђења из IV века. Као *Castrum Zalankemen* помиње се 1072. године. Почетком XV века припадао је српским деспотима Лазаревићима и Бранковићима. У то време у Сланкамену се налазио један од важнијих преписивачких центара. Од града су остале рушевине Горње и Доње тврђаве из друге половине XV века. На источном зиду сачуване су по једна правоугаона и полукружна кула. Турци су град заузели 1521, а затим се често помиње у Аустро-турским ратовима, поред осталог и као поприште битке код Сланкамена 1691. године. Тврђава је заштићена као културно добро од великог значаја.

Слика 5: Остаци средњовековне сланкаменачке тврђаве (Б. Миленић)

Слана вода Старог Сланкамена

Коришћење слане воде датира још из римског доба, када се насеље звало *Asimincum*, што у преводу значи „место на брду“. Остаци хамама, турског купатила из 1566. године, подигнутом над извором топле воде, казују да су терме користили и Турци, који су дошли у ове крајеве средином 16. века. Путописци су 1702. године лечилиште описали као „добро уређену турску бању, са извором слане воде“. Слана вода је отицала у реку Дунав све до 1834. године, када је извориште ограђено, а више извора каптирано у један, који и данас користи Специјална болница „Др Боривоје Гњатић“ за лечење пацијената.

Сланкаменачка битка

У непосредној близини заштићеног подручја, на брду Михаљевац 19. августа 1691. године одиграла се битка код Сланкамена или Сланкаменачка битка, једна од највећих и најзначајнијих битака између Аустрије и Бадена на једној страни и Турске на другој страни. Велики рат одлучен је битком код Сланкамена, у којој је аустријска војска, под командом грофа Лудвига Вилхелма Баденског, потукла турску војску, непосредно поред Сланкамена. У част ове победе је 1892. године на узвишењу изнад Сланкамена подигнут 12 m висок споменик.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

На угроженост лесног профила највећи утицај има човек и природни процеси. Човек својим деловањем на директан или индиректан начин у великој мери може негативно да утиче на

окружење. У прошлости путеви за силазак са вишег платоа на обалу река водили су управо кроз сурдуке који су настали спирањем атмосферских вода али и продубљивањем од стране човека. Продубљивањем сурдука дошло је и до отварања бројних лесних профила. Сурдук који пролази уз сами профил користе људи још од римског периода јер је на обали Дунава на узвишењу Градина постојало римско утврђење *Acuminum*.

3. ПРЕГЛЕД КОНКРЕТНИХ АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Лесни профил код Старог Сланкамена налази се непосредно дуж асфалтног пута Инђија - Стари Сланкамен. Представља лесни плато на коме су изграђене две викендице са тенденцијом даље изградње.

Фактори угрожавања геодиверзитета и геонаслеђа: изградња викендица на лесном платоу, формирање депонија смећа на самом лесном профилу, обурвавање и цепање лесних блокова, ерозивни и денудациони процеси потенцирани антропогеним факторима.

Сви наведени фактори могу довести до деградација и уништавања профила, губитка основних природних вредности због којих је профил заштићен као и смањења приступачности за научно-истраживачки рад и едукацију.

Фактори угрожавања биодиверзитета: инвазивне врсте представљају један од најзначајнијих фактора смањења и губитка биодиверзитета. Различити антропогени утицаји деградирају станишта са изворном вегетацијом разарајући њихову природну структуру и поспешујући ширење инвазивних врста. Према Конвенцији о биолошкој разноврсности („Службени лист СРЈ“, Међународни уговори, бр. 11/2001) обавезно је спречити њихово ширење, или по потреби, предузимати мере за уништење инвазивних врста.

На заштићеном подручју забележено је 5 инвазивних таксона при чему се у најпроблематичније инвазивне врсте природног добра али и лесних терена Подунавља убрајају багрем (*Robinia pseudoacacia*) и вучац (*Lycium barbarum*). Багрем углавном обраста блаже нагибе и горње, заравњеније делове профила као и његово подножје дуж главног пута између Старог и Новог Сланкамена. Различите људске активности као што су паљење и неконтролисана и делимична сеча багрема само поспешују његово даље ширење подстичући активирање бројних подземних изданака који образују густе састојине и постепено обрастају изворна степска и шумостепска станишта. Поред овога, багрем као азотофиксатор обогађује тло са азотним једињењима чиме се на преосталим отвореним травним површинама у непосредној околини стварају услови за продор нитрофилне коровске вегетације што значајно доприноси мењању особина земљишта и тиме за дуже време отежава ревитализацију степских и шумостепских станишта, чак и након уклањања багрема. Нарочито је угрожена популација строго заштићене степске вишње (*Prunus fruticosa*) која је једним делом окружена састојином багрема.

Вучац је врста која масовно обраста лесне падине, литице, одсеке и друга слична станишта Подунавља Срема. Еколошки гледано преферира природна станишта заједнице чешљасте пиревине и пузеће метле (*Agropyro-Kochietum prostratae* Zólyómi 1958) на којима их је већ великим делом потиснуо, посебно дуж десне обале Дунава између Новог Сада и Београда (нпр.

око Белегиша и Сурдука). Најчешће образује густе шибљаке који висе са лесних одсека, често их у потпуности прекривајући, што доприноси уништавању локалне аутохтоне вегетације.

Поред инвазивних врста које за сада представљају највећу претњу по опстанак васкуларне флоре и вегетације у значајне угрожавајуће факторе забележене на простору природног добра спадају и дивље депоније и градња објеката за одмор на деловима профила дуж пута Нови Сланкамен - Стари Сланкамен, који поред физичког заузимања простора и уништења природних станишта доприносе даљој деградацији и загађењу, односно ширењу нитрофилних, коровских и инвазивних врста.

Управљач ће пратити све активности и промене које могу представљати факторе угрожавања заштићеног подручја и редовно ће се обавештавати Покрајински завод за заштиту природе.

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите базира се на предузимању свих расположивих мера заштите природног добра и очувања основних вредности које су у њему садржане.

У складу са предложеном категоризацијом и приказаним одликама овог заштићеног подручја, кроз концепт заштите неопходно је сачувати постојеће природне одлике због којих је „Лесни профил код Старог Сланкамена“ стављен под заштиту као споменик природе.

Будуће активности на спровођењу заштите и унапређења заштићеног подручја треба да садрже:

- Функционално интегрисање Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ са околним природним окружењем;
- Примену концепта усклађеног развоја на простору Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ и његове околине;
- Унапређење Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ у смислу боље заштите, уређења и коришћења;
- Популаризација и презентација Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ као природног добра од великог значаја;
- Едукација и информисање локалног становништва у вези са заштићеним подручјем;
- Економско стимулисање и финансирање активности, које обезбеђују уређење подручја;
- Логистичку и институционалну подршку на свим нивоима;
- Обезбеђивање услова за спровођење нових палеонтолошких, геоморфолошких и палеогеографских - истраживања у циљу даљих проучавања развоја лесних хоризоната, унапређивања научних сазнања о лесу и лакшег тумачења геолошке прошлости на овим просторима;

СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Смернице за очување и промоцију геодиверзитета и геонаслеђа

Лесни профил представља изузетно вредан објекат геонаслеђа, па се указује потреба да, поред заштите овог простора као природног добра, објекат буде прикључен подручју које ће бити номиновано за успостављање Геопарка.

Геопарк по дефиницији представља јединствено географски целовито подручје са јасно одређеном границом и довољно великом површином на којој се штити и промовише геолошко наслеђе кроз одрживи развој и коришћење у корист локалних самоуправа које се на њему налазе (посебно кроз туризам - геотуризам). Они садрже велики број геолошких локалитета од посебног научног, естетског и образовног значаја. Сваки геопарк би кроз локалитете од међународног, регионалног односно националног значаја требало да представи регионалну геолошку историју, и догађаје и процесе који су је обликовали. Локалитети могу бити значајни са гледишта науке, реткости, образовања и естетике. Синергија геодиверзитета, биодиверзитета и културе, поред материјалног и нематеријалног наслеђа, је таква да се негеолошке теме морају истаћи као саставни део сваког геопарка, посебно ако се њихов значај у односу на предео и геологију може преставити посетиоцима. Из тог разлога, неопходно је укључити и нагласити локалитете еколошке, археолошке, историјске и културне вредности унутар сваког геопарка. Геопракови морају имати јасно дефинисану организациону структуру, у складу са националним законодавством земље у којој се налазе, а чији су саставни делови заштита и политика одрживог развоја.

Геопарк мора да укључи државне органе, локалне заједнице, приватне интересе, као и научна и образовна тела, у формирање и вођење геопарка, и у план његовог регионалног економског и културног развоја и активности. Ова сарадња мора да стимулише и подстакне партнерства између различитих група које имају свој интерес у тој области и мора да мотивише и мобилише локалне органе власти и становништво.

У складу са националним законодавством или регулативама, геопаркови доприносе очувању значајних геолошких карактеристика које укључују: Репрезентативне стене и *in situ* налазишта минерала и минералних ресурса, фосиле, природне формације и пределе, који пружају информације о различитим геонаучним дисциплинама попут: науке о земљи, економске геологије и рударства, инжењерске геологије, геоморфологије, глацијалне геологије, физичке географије, хидрологије, минералогije, палеонтологије, петрологије, седиментологије, науке о земљишту, спелеологије, стратиграфије, структурне геологије и вулканологије.

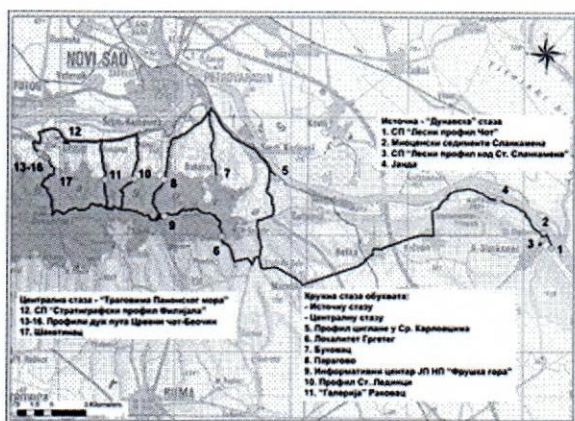
На територији Републике Србије једино је Ђердап укључен у Европску мрежу геопаркова (European Geoparks Network) и Глобалну мрежу геопаркова Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (UNESCO Global Geoparks Network). Постоје иницијативе да се нека подручја (Лесни профили - "Loessland", Фрушка гора, Ђердапска клисура и Стара планина) предложe за укључење у Европску мрежу геопаркова.

Пре номиновања подручја за успостављање Геопарка и прикључење Европској мрежи геопаркова, према критеријумима из оперативног упутства UNESCO-а, потребно је урадити:

1. Вредновање објеката геонаслеђа са аспекта њиховог значаја за геонауке на основу усвојених критеријума за инвентарисање, оцену, уређење и заштиту геолошко-палеонтолошких објеката геонаслеђа;
2. Уређење објеката геонаслеђа. Активности на уређењу подразумевају обележавање, информисање, опремање, постављање мобилијара за боравак посетилаца, што је предуслов за укључивање објеката геонаслеђа у туристичку понуду, едукативне и друге програме и сл;
3. Формирање гео-туристичког производа; Повезати уређене објекте геонаслеђа геостазом, формирати геобаште, музеје на отвореном и пласирати их као гео-туристички производ Фрушке горе, у складу са руралним развојем сеоских

домаћинстава, који ће обогатити садржаје гео - туристичког производа (мастер план Фрушке горе, 2011). По бројности и значају објеката геонаслеђа и могућности њиховог повезивања истичу се подручја општине Беочин и Инђија (Сланкамен) па се предлаже формирање три геостазе: источне, централне и кружне (Сл. 6).

Источна геостаза - „Дунавска стаза“ налазила би се на територији општине Инђија (Сланкамен) и спајала би Споменик природе „Лесни профил Чот“, Споменик природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“, Профиле миоценских седимената у Сланкамену и палеофлористички локалитет „Јанда“.

Слика 6: Геостазе на Фрушкој гори (Мастер план одрживог развоја Фрушке горе од 2012. до 2022.)

4. Добијање међународног статуса; Сарадња и координација са представницима европске и светске мреже геопаркова и Европске асоцијације за конзервацију геонаслеђа ProGEO. Посета међународним геопарковима и упознавање са њиховим функционисањем.

Приликом избора геолошких локалитета од европског и регионалног значаја потребно је:

- Формирати инвентар и базу података објеката геонаслеђа за простор обухвата Мастер плана одрживог развоја Фрушке горе;
- Упоредити спискове у сарадњи са колегама из суседних земаља;
- Усагласити спискове са суседним земљама;
- Објавити и усагласити регионалне листе;
- Финализовати списак и
- Документовати одабране објекте.

Објекти се морају издвајати и анализирати у контексту „природних“ геолошких области (целина), као на пример седиментациони басен за стратиграфске објекте (Паратетис - панонски басен), тектонски појас за тектонске објекте итд.

5. Програме, планове и пројекте за заштиту и презентацију геонаслеђа; На основу усвојених планских и стратешких докумената остварује се могућност разраде и спровођење активности кроз израду пројектне и планске документације за заштиту и презентацију геонаслеђа, конкурисање за средства и суфинасирање на нивоу локалне самоуправе, националних и међународних пројеката и др. Заштита, управљање, коришћење и унапређење заштићених подручја спроводи се на основу акта о проглашењу заштићеног подручја и плана управљања заштићеним подручјем. Управљач доноси План управљања за период од десет година у којима се планирају

мере и активности на заштити, уређењу, коришћењу и промоцији геонаслеђа. Такође је Планом управљања подручјем одређена као обавеза сарадња и партнерство са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности, што омогућује укључивање геонаслеђа у туристичку понуду ради остваривања економске добити.

6. Промотивне активности: Израда пропагандног материјала (постери, флајери, туристичке брошуре, карте, фото и видео материјал и др.), организовање изложби којима би се промовисали геонаслеђе и природне вредности Фрушке горе, еко-кампови, едукативни програми и др.

Смернице за биодиверзитет

Заштита станишних типова утврђених на подручју природног добра који су наведени као приоритетни у „Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување“ (Службени гласник РС, бр. 35/10) се мора спроводити пре свега кроз:

1. Забрану промене намене површина и уништавања тих типова станишта,
2. Очување врста значајних за типове станишта (у овом случају основних едификаторских врста заједница као што су: *Prunus fruticosa*, *P. spinosa*, *Agropyron cristatum*, *Bassia prostrata*, *Chrysopogon gryllus*) као и забрану уношења страних (алохтоних) врста и генетски модификованих организама,
3. Управљање травним стаништима путем редовног сезонског кошења и спречавањем њиховог зарастања,
4. Очување природног састава тла (кроз спречавање загађења и уклањање багрема који оптерећује земљиште азотом чиме утиче на негативне и каткада неповратне промене у саставу вегетације),
5. Очувати повољну структуру, морфологију и конфигурацију станишта, укључујући и ерозију (што је нарочито значајно за опстанак приоритетне заједнице чешљасте пиревине и пузеће метле које расту на огољеним лесним површинама).

Иако заштићено подручје већим делом представља типичан мозаик панонских шибљака и степских травних станишта на лесу какав се доста често среће по лесним теренима Фрушке горе и Подунавља у Панонској низији уопште, присуство оваквих степских станишних типова на лесу, односно у Србији, угрожених заједница као што су шибљак степске вишње (*Prunus fruticosa*) или панонска лесна степа пузеће метле (*Bassia prostrata*) указује на потребу њихове активне заштите. Ово је нарочито битно с обзиром да су наведене основне вредности са становишта очувања флоре и вегетације опстале на простору природног добра у условима изразитих антропогено условљених притисака који се огледају пре свега у губитку и деградацији изворних станишта услед различитих активности (одношење земљишта, паљење, одлагање смећа) и масовног ширења инвазивних врста, пре свега багрема. Смернице за очување значајне флоре и вегетације на подручју природног добра укључују на првом месту планско механичко уклањање багрема и других инвазивних врста са подручја природног добра, односно ревитализацију степских и шумостепских станишта карактеристичних за лесне терене Срема, одржавање степске травне вегетације на постојећим и ревитализованим стаништима редовним кошењем, уклањање отпада, пре свега дуж пута Нови Сланкамен - Стари Сланкамен, праћење стања популације степске вишње и заједнице чешљасте пиревине и пузеће метле.

МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Приликом одређивања смерница заштите и развоја заштићеног подручја неопходно је сагледати и разматрати могућности развоја непосредне околине као једног ширег подручја.

Програм развоја требало би да се огледа кроз обезбеђивање услова за развој:

- Геотуризма јер је све већа тенденција пораста броја туриста који имају нова интересовања а међу њима је све више оних који се интересују за природу и природне вредности. Управо то представља прилику, да се већем броју туриста, представе све вредности геодиверзитета који се огледа кроз богатство геолошких и геоморфолошких облика. Међународна организација за образовање, науку и културу (UNESCO) је међу првима препознала вредност и значај очувања геодиверзитета. У свету се развија свест о значају очувања објеката геодиверзитета па је све више заштићених подручја, геопаркова који преко различитих публикација, сајмова и манифестација презентују геотуризам;
- Поред развоја геотуризма, својим садржајима ово подручје може допринети развоју и других облика туризма. Поред објеката геонаслеђа туристичку понуду употпуњују археолошки, културно-историјски објекти, садржаји за развој бањског туризма, бројне манифестације на подручју Новог и Старог Сланкамена, као и река Дунав са својим приобаљем;
- Кроз различите програме едукације и презентације свих вредности заштићеног подручја као и непосредне околине, унапређивањем научних сазнања о лесним творевинама ради лакшег тумачења геолошке прошлости, као и оспособљавања профила за презентацију допринело би се већем сазнању о заштићеном подручју.

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА

План управљања заштићеним подручјем подразумева задатке и активности које су формулисане Законом о заштити природе, Решењем о условима заштите природе, препорукама датим у Студији заштите, као и на основу уочених конкретних проблема и потреба. Део планираних активности су наставак већ започетих активности и одржавање континуитета дефинисаним Привременим програмом управљања, а део су нове активности за којима се током протеклог периода указала потреба.

План управљања реализује се кроз Годишње програме управљања. Програм управљања ће садржати задатке и послове који се предвиђају за реализацију у текућој години, динамику њиховог извршавања и висину потребних средстава, као и обезбеђење ових средстава.

За остваривање свих дугорочних циљева морају се створити претпоставке и обезбедити услови што подразумева:

- Доношење и имплементацију планске и програмске документације (Годишњи програм управљања, План управљања, Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, Извештај о остваривању програма управљања);
- Организацино, кадровско и техничко опремање Управљача у сврху испуњења дугорочних циљева;
- Учесће и подршку локалне самоуправе и локалног становништва у реализацији циљева;
- Обележавање заштићеног подручја у складу са Правилником о обележавању заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 30/1992, 24/1994 и 19/1996);
- Успостављање и развој научних, истраживачких, едукативних и културно-просветних активности;

- Обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената за реализацију дугорочних циљева (Управљач финансијска средства обезбеђује из буџета локалне самоуправе, прихода које Установа оствари обављањем делатности, остварених накнада за коришћење заштићеног подручја, учешћем на конкурсима домаћих и страних фондова, донација, поклона, спонзорства и других прихода које Управљач оствари у складу са Законом).

Управљач ће посебну пажњу усмерити на развијање квалитетне и ефикасне сарадње са локалном самоуправом, невладиним организацијама и другим установама и организацијама, јер се једино заједничким деловањем на заштити и развоју заштићеног природног добра Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ може реализовати одрживи развој целокупне заједнице.

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

У складу са утврђеним циљевима, планиране су следеће активности и мере:

- Чување заштићеног подручја и спровођење прописаних режима заштите;
- Уређење, обележавање нове пешачке стазе и њено редовно одржавање и чишћење;
- Праћење стања заштићеног природног добра;
- Обележавање границе Споменика природе и постављање табли у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/1992, 24/1994 и 19/1996) и замена оштећених табли и међних обележја;
- Постављање нове и одржавање постојеће туристичке сигнализације на територији општине Инђија (насеља Бешка, Крчедин, Нови Карловци, Сланкаменачки Виногради, Нови Сланкамен и Стари Сланкамен);
- Постављање информативних табли, едукативних паноа и одржавање истих;
- Постављање, уређење и одржавање пунктова за посетиоце;
- Промоција заштићеног природног добра;
- Доношење и имплементација планске и програмске документације (Годишњи програм управљања и Извештај о остваривању програма управљања);
- Спровођење активних мера заштите на уклањању инвазивних дрвенастих врста и жбунасте вегетације;
- Праћење стања строго заштићених и заштићених дивљих врста: степска вишња (*Prunus fruticosa*) и бабалушка (*Sternbergia colchiciflora*).

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

ЗАДАЦИ НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

Заштићено подручје је веома интересантно за различите научне дисциплине и профиле научно-истраживачког рада. При том, резултати научних и стручних истраживања нису сами по себи циљ него служе као конкретна база за спровођење мера заштите и унапређења природних вредности заштићеног подручја. Резултати истраживања треба да дају путоказ за унапређење

делимично измењених делова подручја и ревитализацију деградираних простора и вегетације. Као таква она требају бити усмерена на:

- Геолошко - геоморфолошка истраживања лесног профила и лесних морфоструктурних геоморфолошких облика;
- Утврђивање инвентара флоре са израдом локалног атласа, картирањем уз коришћење GPS-а, као и праћење стања популација најугроженијих заштићених биљних врста и врста кандидата за „Црвену књигу флоре Србије“, праћење станишта, картирање вегетације и сл. са посебним освртом на заштићене и строго заштићене врсте и врсте које слове за нестале са подручја;
- Истраживање и статус инвазивних врста на заштићеном подручју;
- Истраживање полинатора;
- Валоризацију екосистемских услуга подручја;
- Истраживање утицаја климатских промена;
- Иницирање и успостављање сарадње за интердисциплинарна истраживања заштићеног подручја.

Наведени задаци подразумевају спремност Управљача на пружање могућности и подршке за обављање теренских истраживања, организовање стручних и научних предавања посвећених питањима заштите, очувања, унапређења и промоције заштићеног подручја. У корист истраживања али и подршке младима, будућим научницима, неопходно је успоставити систем континуиране подршке кроз организовање научно-истраживачких кампова, семинара и радионица на различите теме. Један од облика подршке на узајамну корист јесте подстицање интересовања за пријаву дипломских, мастер, докторских и других научних радова везаних за проблематику подручја и пружање помоћи при њиховој изради. Организовање округлих столова, семинара и научних скупова може иницирати дубљу сарадњу истраживача из различитих области, а у корист заштите и унапређења подручја, изналажења нових идеја, решења, заједничких програма и пројеката.

Поменута истраживања реализоваће се у складу са могућностима Управљача и исказаним интересима стручњака, институција и установа. Управљач и корисници подручја ће обезбеђивати потребну логистичку подршку, а садржаји и динамика научно-истраживачких радова одређиваће се годишњим програмима.

ЗАДАЦИ ОБРАЗОВНОГ РАДА

Богатство природне и културно-историјске баштине заштићеног подручја и његове околине ствара могућност да се у сарадњи са заинтересованим субјектима одвијају различите образоване активности кроз програме предавања, радионица, еко-едукативних стаза, еко кампова, школа у природи и издавачке делатности.

Задаци образовног рада подразумевају:

- Обезбеђивање услова за прихват организованих група различите доби и пружање потребних обавештења о Споменику природе и другим природним и културним знаменитостима;
- Образовни рад са млађим популацијама кроз програм школских екскурзија, настава у природи, једнодневних излета, презентација и предавања ради упознавања ученика са природним феноменима и културно-историјским вредностима;

- Успостављање сарадње са предшколским, основношколским, средњошколским и високошколским установама, припрема предавања и радионица за различите узрастне категорије и организовање теренске наставе;
- Осмишљавање, припрема и штампа различитих брошура, књига, студија, резултата истраживања у корист едукације различитих категорија становништва.

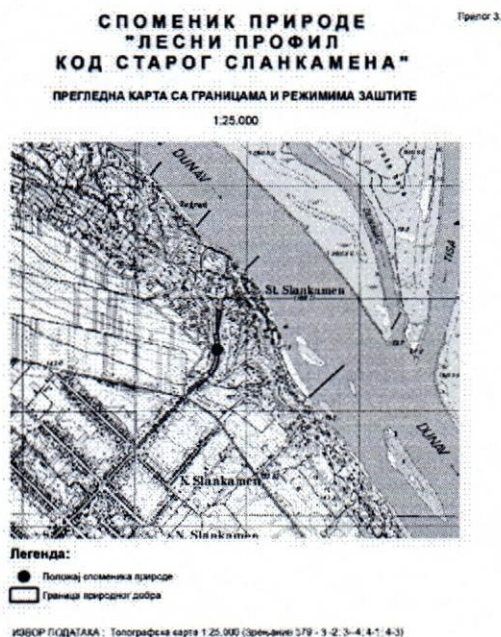
Задаци образовног рада прожимају се са задацима у уређењу простора у контексту постављања, уређења и одржавања пунктова за посетиоце.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

Само заштићено подручје обухвата узак ободни део профила и сам профил што условљава све активности на развоју и уређењу простора. Значајнија инфраструктурна улагања готово да нису ни могућа због специфичности терена. Из наведених разлога, пројекција развоја туризма базира се на валоризацији природних, еколошких и геолошких вредности заштићеног подручја и планирање „меког“ одрживог туризма без одлика масовности. Ту се пре свега мисли на креирање индивидуализоване туристичке понуде и туристичких производа намењених развоју туризма посебних интересовања.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Одлуком о заштити на целокупној површини заштићеног подручја прописан је режим заштите III (трећи) степен (Сл. 7).

Слика 7: Прегледна карта са границама и режимима заштите

На подручју Споменика природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ спроводи се проактивна заштита и забрањује се:

1. Извођење земљаних, грађевинских, водопривредних и других радова који могу нарушити постојеће стање профила;
2. Изградња хидроелектрана;
3. Формирање депонија било ког отпада на самом профилу као и уз профил;
4. Изградња викендица и других објеката на лесном платоу;
5. Промена постојеће морфологије лесног профила и угрожавање лесних и палеоземљишних секвенци (проширивање пута, засецање, стварање позајмишта и др.);
6. Израда индустријских, инфраструктурних, привредних и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене на лесном профилу;
7. Поткопавање и стварање позајмишта на профилу;
8. Промена намена површине, изузев промена које проистичу из програмских докумената Управљача;
9. Узимање фосилног материјала са профила, осим за потребе научних истраживања;
10. Сви радови којима се могу нарушити естетске и амбијенталне вредности заштићеног простора и погоршати карактеристике његове примарне вредности.

У циљу заштите заштићеног подручја Споменик природе „Лесни профил код Старог Сланкамена“ предузимају се мере очувања и унапређења, и то:

1. Обезбеђивање услова за одвијање научно-истраживачког рада и едукације (формирање едукативних гео-стаза, информативних табли и сл.);
2. Планско уклањање жбунасте вегетације (осим популација степске вишње) и обурваног материјала, посебно у доњим деловима профила, ради омогућавања несметаног палеонтолошког истраживања лесних хоризоната дуж профила;
3. Одржавање и ревитализација станишта степске вишње;
4. Сузбијање инвазивних врста нарочито багрема (*Robinia pseudoacacia*) и вучца (*Lucium barbarum*) као саставни део активности Управљача и свих корисника простора;
5. Извођење геолошких истражних радова којима се не ремети морфологија профила и терена око њега;
6. Обележавање заштићеног природног добра и његових граница на за то прописан начин;
7. Постављање информативних табли, путоказа и ознака упозорења за поштовање успостављеног реда и начина понашања на заштићеном простору.

За све дозвољене радове, а у складу са пратећим планским актима, морају се прибавити услови Покрајинског завода за заштиту природе.

Радови на профилу могу се вршити искључиво у оквиру мера заштите и развоја утврђених Планом управљања, који одређује начин коришћења и управљања заштићеним подручјем, спровођења заштите, као и смерница и приоритета за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, а имајући у виду потребу локалног становништва.

У случају нарушавања стања на профилу, односно обурвавања лесних наслага дуж профила услед појаве клизишта дозволиће се, под посебним условима, мере активне заштите.

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Послови везани за промоцију, информисање, популаризацију и маркетинг обављаће се у оквиру свих активности које представљају основну делатност Управљача.

Споменик природе и насеље Стари Сланкамен заузимају значајна места у целокупној туристичкој понуди општине Инђија, као већ препознатљиве туристичке дестинације.

Управљач ће обезбедити стручну и адекватно опремљену водичку службу. У циљу пружања што потпунијих информација о Споменику природе припремљени су програми рада водичке службе који су прилагођени различитим узрастима и профилима посетилаца.

Савременим дизајном и одговарајућим садржајем, промотивни материјал (флајери, карте, водичи, постери, проспекти, разгледнице) доприноси афирмацији подручја и адекватној информисаности заинтересованих туриста, организација и појединаца.

Унапређење и редовно ажурирање веб сајта (са изводима текстова на енглеском језику) биће један од већ коришћених видова промоције Споменика природе.

Путем друштвених мрежа, брзо и без значајних финансијских трошкова, јавност се обавештава о свим акцијама и новинама. Свака инвестиција, ангажовање и акција Управљача на тај начин лако долази до великог броја лица. Проширује се круг информисаних и заинтересованих за посету заштићеном подручју али и делимично еколошки освешћених и одговорнијих.

Објављивање текстова у дневним листовима, популарним часописима, стручној литератури, значајно ће допринети промоцији вредности заштићеног подручја. Тематским филмом, квалитетним ТВ емисијама и кратким спотовима који би се емитовали на националним, регионалним и локалним ТВ станицама, доприноси се већој популаризацији Споменика природе.

Полазећи од основних принципа одрживог туризма, Управљач ће радити на осмишљавању и развоју програма који ће допринети заштити и унапређењу природних и културних вредности подручја на трајној основи, уважавајући специфичности и промовишући вредности Споменика природе. Програми ће имати за циљ афирмацију, популаризацију заштићеног подручја и активности у њему а у сарадњи са локалном заједницом и удружењима.

У циљу адекватног обележавања, на магистралном путу и локалним путевима биће постављена туристичка сигнализација. Такође, пратиће се стање постављене туристичке сигнализације и уколико дође до оштећења иста ће бити мењана.

Планом се такође предвиђа постављање и праћење стања информативних табли на којима ће бити све битне информације везане за овај споменик природе и његову околину.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ

Законом о заштити природе дефинисане су обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за заштићено подручје, а то је:

- План управљања заштићеним подручјем;
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем;
- Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем;
- Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби - донет и представља основу за спровођење система заштите и унапређења заштићеног подручја.

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Покрајинског завода за заштиту природе.

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Укључивање локалног становништва у заштиту природе је најадекватнији начин у реализацији дугорочних циљева и приоритетних активности. Од велике је важности да локално становништво препозна свој интерес у чувању природних вредности и као део могућности свог развоја у окружењу заштићеног подручја (екотуризам, брендирање производа традиционалне и органске производње и др). То добија на значају када се зна да се заштићено подручје налази у грађевинском рејону и да је окружено објектима за становање као и у непосредној близини прометне саобраћајнице.

Са власницима викендица и стамбених кућа сарадња ће се одвојати кроз разговоре и упознавање са заштићеним подручјем и забранама које проистичу из Одлуке о проглашењу.

Успостављена је сарадња са ЈП „Путеви Србије“ у чијој је надлежности пут који пролази уз профил.

Сарадња са локалном самоуправом остварује се на неколико нивоа, почевши од препознавања значаја заштићеног подручја и потреба Управљача, преко конкретне материјалне подршке Управљачу и заједничког учешћа у креирању пројеката, програма, стратегија.

Сарадња са месним заједницама и цивилним сектором (удружења грађана, НВО и др) остварује се и кроз конкретне пројекте и програме уређења простора, презентације природних вредности заштићеног подручја или организације едукативних садржаја, организовање конкретних акција уклањања смећа и сл.

Ту је значајна и сарадња са јавним сектором на подручју општине Инђија, нарочито са ЈКП „Комуналац“ Инђија у конкретним акцијама у спровођењу мера активне заштите (сакупљање смећа, чишћење од инвазивних врста, кошење).

У едукативне сврхе и сврхе промовисања свих вредности заштићеног подручја успоставиће се сарадња са предшколским и школским установама. У сврхе подстицања научно-истраживачког рада и обостране користи успоставиће се сарадња са високообразовним, научно-истраживачким и другим установама као што су РГФ Београд, ПМФ Нови Сад, Биолошки факултет Београд, Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ Београд, Природњачки музеј Београд и други. Потребно је успостављање сарадње у оквиру националне и регионалне мреже заштићених подручја, размена искуства са другим управљачима.

Сарадња са заинтересованим корисницима којима је заштићено подручје потенцијани извор прихода кроз делатности у туризму, продуцирање, снимање, организовање комерцијалних и забавних садржаја, одвија се кроз поштовање Решења о условима заштите и Одлуке о накнадама за коришћење заштићеног подручја. У тим приликама Управљач је у улози домаћина који помаже и учествује у активностима на терену.

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИНА ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Активност, мера	Планирана динамика реализације	Субјекти реализације	Оцена успешности
Чување заштићеног подручја и спровођење прописаних режима заштите	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија - инспекција за заштиту животне средине, Покрајински завод за заштиту природе	Успешно спровођење режима и мера заштите и контролисање активности у заштићеном подручју
Уређење, обележавање нове пешачке стазе и њено редовно одржавање и чишћење	2023 - 2025	Управљач, Општина Инђија	Успостављање пешачке стазе и њено одржавање
Праћење стања заштићеног природног добра	2023 - 2032	Управљач	Очување и унапређење природних вредности заштићеног подручја
Обележавање границе Споменика природе, постављање табли у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/1992, 24/1994 и 19/1996) и замена оштећених табли и међних обележја	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија	Обележене границе Споменика природе и постављене табле у складу с Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
Постављање нове и одржавање постојеће туристичке сигнализације на територији општине Инђија (насеља Бешка, Крчедин, Нови Карловци, Сланкаменачки Виногради, Нови Сланкамен и Стари Сланкамен);	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија	Постојање адекватне туристичке сигнализације на територији општине Инђија
Постављање информативних табли, едукативних паноа и одржавање истих	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија, Покрајински завод за заштиту природе	Постојање информативних табли и едукативних паноа

Постављање, уређење и одржавање пунктова за посетиоце	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија, Покрајински завод за заштиту природе	Унапређење услова за туризам
Промоција заштићеног природног добра	2023 - 2032	Управљач	Унапређене и повећане промотивних активности. Повећана препознатљивост заштићеног подручја.
Доношење и имплементација планске и програмске документације (Годишњи програм управљања и Извештај о остваривању програма управљања)	2023 - 2032	Управљач, Општина Инђија (Општинска управа, Одељење надлежно за заштиту животне средине), Покрајински завод за заштиту природе	Постојање програмске и планске документације
Спровођење активних мера заштите на уклањању инвазивних дрвенастих врста и жбунасте вегетације	2023 - 2032	Управљач, Покрајински завод за заштиту природе	Сузбијање инвазивних врста на заштићеном подручју и унапређење стања станишта строго заштићених и заштићених биљних врста
Праћење стања строго заштићених и заштићених дивљих врста степска вишња (<i>Prunus fruticosa</i>) и бабалушка (<i>Sternbergia colchiciflora</i>)	2023 - 2032	Управљач, Покрајински завод за заштиту природе	Присуство строго заштићених и заштићених дивљих врста степска вишња (<i>Prunus fruticosa</i>) и бабалушка (<i>Sternbergia colchiciflora</i>) и унапређење стања њиховог станишта

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ ЗАШТИЋЕНИМ ПОДРУЧЈЕМ И НАЧИН ЊИХОВОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА

За реализацију Плана управљања, планирана су средства из следећих извора:

- Средства буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе,
- Накнада за коришћење заштићеног подручја,
- Прихода које остварује Управљач својом делатношћу,
- Донација, поклона и помоћи,
- Других извора у складу са Законом.

Обзиром да се План управљања заштићеним подручјем ради за период од 10 година, тешко је предвидети трошкове за тако дуг период. Сагласно планираним активностима и задацима које

треба да изврши, Управљач заштићеног подручја у оквиру Плана управљања за период 2023 - 2032. године, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од 12.000.000,00 РСД.

Динамика извршења и висина потребних средстава за финансирање се утврђује годишњим Програмима заштите и развоја.

У Инђији,
Дана 27.04.2023. године
Број: 93-2023

Драган Соколовић
Председник УО